

Doktori (PhD) értekezés tézisei

ZALA MEGYE SZOVJETIZÁLÁSA 1945 ÉS 1950 KÖZÖTT

Káli Csaba

Témavezető: Dr. Szilágyi Zsolt

DEBRECENI EGYETEM

Történelmi és Néprajzi Doktori Iskola

Debrecen, 2020

1. A doktori értekezés célkitűzése, a téma körülhatárolása

Kutatómunkám során az volt az alapcélom, hogy a vidéki Magyarország egy szeletének térbeli keretei között, sokszor alulról, kis helyekről közelítve adjak választ adott esetben nagyobb kérdésekre. A kifejezetten alacsony szinten keletkezett levéltári források, visszaemlékezések, újságcikkek mikrokozmoszai váltakoznak a lényegében ugyanezen forrásokból összeállt relatíve nagyobb történetekkel, amelyek Zala megye 1945 és 1950 közötti politikai átalakulását, szovjetizálását mutatják be. Munkám kronológiai határpontjait a politikatörténet indokolta. 1945 sok tekintetben fontos záró- és nyitó év – szimbiózisban 1944-gyel -, de inkább csak a politikatörténet oldaláról, társadalomtörténeti szempontból, megítélésem szerint kevésbé minősíthető annak. Értekezésem záró évének a mű politikatörténeti dominanciája miatt választottam az 1950-es évet, amit e dimenzió felől közelítve sem tartok egy merev epochának, nem zár le és nem is nyit meg egy teljesen új korszakot, de az állampárti diktatúra kialakításában az 1950 őszi tanácsrendszer bevezetését az ország intézményesített politikai felépítményében egyfajta szakaszhatárként érzékelttem. A térbeli kiterjedés tekintetében azért választottam egy település – pl. a megyeszékhely Zalaegerszeg - helyett egy megyét, mivel a legtöbb folyamat plasztikusabban lehet bemutatni és illusztrálni a maga komplexitásában, ha térnek nem egy viszonylag marginális kisvárost, hanem egy egész megyét választok. Mivel az értekezésemben elsődlegesen egy társadalomtörténettel átitatott, de alapvetően mégis politikatörténeti narratívát kívántam megjeleníteni, ezért nem tértem ki több olyan kérdésre, ami szétfeszítette volna ezt a tematikai keretet, ennek megfelelően, külön nem írtam nagy gazdaságtörténeti fejezete(ke)t, ahogy kultúrtörténetit sem, nem tartottam a jelzett keretek között feladatombnak például az újjáépítés vagy a közellátás bugyraiban való elmélyülést, de igyekeztem a szükségesnek vélt mértékig kitérni ezekre is.

2. Az alkalmazott módszerek vázolója

A posztmodern szellemű konstrukciónak számos metodikai tapasztalat is része lett a kvantitatív adatolás problémakörétől kezdve az országos források torzításain át a történelmi tény megállapításában legegyszerűbbnek gondolt jogszolgáltatási iratok forrásértékének relativizálásáig bezárólag. Az értekezés alapvetően levéltári kutatásokon nyugszik, mégpedig a témából következően főként a Magyar Nemzeti Levéltár Zala Megyei Levéltára fondjaira és állagjaira támaszkodtam. Ezen belül is célul tűztem ki - vidéktörténeti téma révén -, hogy kifejezetten alacsony szinten keletkezett forrásokat is használjak, ahol az irat konstruktőre és az

abban megjelenített aktorok között még viszonylag kicsi a távolság, így az egyén karakteresebben jelenhet meg, szemben a magasabb szinteken keletkezett, óhatatlanul személytelenebb forrásokkal. A zalai mellett számos más levéltár, irattár és múzeum anyagát is beépítettem a munkámba. A levéltári források mellett a korabeli helyi sajtó, a nyomtatott, nem irodalmi művek közül a közlönyök és statisztikai adattárak alkották a kútfők másik jelentős csoportját. A hagyományos papíralapú források mellett sokat merítettem a csak digitálisan elérhető forrásokból, adatbázisokból, de erre a platformra került idővel sok nehezen elérhető forrás, mint például a filmhíradók vagy éppen a filmek, amelyek így beépülhettek a munkámba. Az 1990 előtti és utáni memoáriródalom termékeit szintén beleszöttem a textusomba, de ugyanígy nem maradhettek ki, igaz csak színesítő jelleggel, a plébániák historia domusai, vagy a lelkészi hivatalok presbiteri jegyzőkönyvei.

A „nagyotálók” mellett kifejezett céлом volt a korábbi történeti látómezőkből kiszorult, majdnem teljesen figyelmen kívül hagyott, történelem nélkülinek gondolt „szürke kisember” mindennapjainak láthatóvá tétele az „alltagsgeschichte” beemelésével. A már említett konstrukció-dekonstrukció folyamatában, igyekeztem olyan mikrotörténeti jelenéseknek is teret adni, amelyek alulnézetben, egyfajta kvintesszenciaként mutatják be kort, ezen keresztül a lehető legárnyaltabban feltárni a történelem hordalékának rétegrendjét, érzékeltetve egyúttal a múlt jelenben levőségét.

A feldolgozott dokumentumok közül nem keveset igyekeztem élővé tenni oly módon is, hogy azokból számos esetben idéztem. Ilyenkor nem valamifajta rosszul értelmezett hitelességnövelés volt a céлом, hanem a stilisztikán túl a korszak miliőjének megragadása, annak a nyelvi, szellemi és gondolati horizontnak a bemutatása, ami a kor és különösen a hatalom sajátja volt.

A narratív szöveggel párhuzamosan 32 táblázat, 17 ábra és 3 térkép segítségével igyekeztem még plasztikusabbá és árnyaltabbá tenni a munkámat.

3. Az eredmények tézisszerű felsorolása

Az iratok több évig tartó szisztematikus tanulmányozása után a korszak egyik alapvető kérdése, nevezetesen az eseményeknek a demokrácia fogalma felőli értelmezése, az ahhoz való viszonya végül még kérdésként sem vetődhetett fel. Meglátásom szerint, önmagában a megszállás ténye, különösen abban a kontextusban, hogy az egy diktatórikus és ellenséges hata-

lom részéről történt, eleve kizárja a demokrácia létének pozitívista megközelíthetőségét. Minderre ráakódott a többpárti uralomban továbbélő, vidéken különösen erős nepotizmus és az „uram-bátyám” rendszer politikai kurzusokon átívelő szokásjoga, vagy az adott gazdasági szükséghelyzetben a túlélési kényszer szülte normaszegő, korrupzív attitűd általános társadalmi tapasztalattá kövülése, hogy csak a legpregnansabb idevágó elemeket említsem. A születő rendszernek voltak ugyan önmagában álló demokratikus, előremutató elemei, mint például a választójog korábban példa nélküli kiterjesztése, de úgy vélem egy rendszert mindig egészében kell értékelni és nem egy-két kiragadott, önmagában kiugró minőséget mutató eleme alapján.

A megszállás következményeinek – esetenként szó szerinti - testközeli megtapasztalását fontosnak tartottam néhány absztrakt számadat és disztíngvált összefoglaló mondat mellett dekonstruáltan, konkrét esetek típusokba rendezett során keresztül is bemutatni, hogy „dramaturgiailag” jobban érthető legyen az a korabeli és főleg későbbi ellenállás és elutasítás, amely az első pillanattól oktrojálni kezdett szovjet-rendszert kísérte a helyi társadalom részéről. Kvantitatív oldalról meglehetősen nehéz egzakt módon megragadni a megszállás „társadalmi tapasztalatát”, talán csak a civil lakosság körében bekövetkezett nem természetes halálesetek számának a nagyságrendje határozható meg a legobjektívebben. Ezek szerint a harcok során és után, szándékos katonai erőszak halálos áldozatává váltak száma 584 és 1149 fő közé tehető, vélhetően inkább közelítve a minimum értékhez. A nők ellen elkövetett nemi erőszak a szükséges adatok hiányában még nagyságrendileg sem becsülhető meg, a források csak sporadikus jelleggel tartalmaznak konkrét számadatokat.

Az 1945-ös földosztás, noha annak illusztrálására gazdaságtörténeti reminiscenciaként több kvantitatív jellemzőt, táblázatot is felvonultattam, a felfogásomban alapvetően egy politika-, illetve társadalomtörténeti eseményként jelent meg. A szovjet csapatok bevonulása után azonnal megkezdődött a földosztás – más kontextusban földfosztás - operatív végrehajtása, mely folyamat megtermékenyítői egyrészt a megszálló katonaság, másrészt a mögöttük pár nap késéssel érkezett, politikailag döntőrészt baloldali orientációjú párt- és minisztériumi megbízottak voltak. Az effektíve néhány hét alatt lezajlott művelet elsődleges politikai irányítása az ő kezükben összpontosult.

A nemzeti bizottságok, a községi, járási, megyei közigazgatás jószerevével csak konstatálni tudták a földosztás lefolyását, de befolyásolni, vagyis mérsékelni a radikalizmusát és törvénytelenégeit, már nem - nem is volt a feladatuk -, de az e célból (is) életre hívott megyei földbirtokrendező tanács(ok) is csak kullogtak az események után. A pusztán adminisztratív

szerepkörre predesztinált községi földigénylő/földosztó bizottságok, ennek ellenében a földosztás valós lebonyolítói lettek. Mivel Zala megyében relatíve nagyon kevés felosztható nagybirtok akadt, így országosan is, de dunántúli viszonylatban mindenképpen a legkisebb horderejű strukturális változás éppen itt következett be. Mindössze 2,8 kh volt a megyében a juttatási átlag. Zala megyében 30.695-en kaptak földet, 766-an házat és 8943-an házhelyet. Maga a földosztás ugyan néhány hét alatt végbement a megyében, míg éppen e radikalizmusból fakadó vitás esetek rendezése évekig is eltartott.

A pártok létrejötte, a belőlük alakult nemzeti bizottságok és az általuk kinevezett vezetőikkel újraformált közigazgatás egymásutánosságára épülő logikai vonal szinte sohasem követte ezt az elméleti sémát. A gyakorlati implementáció során mindig összegabalyodtak ezek a vonalak vagy inkább síkok, hiszen mindig több oldalról indulva, egymással kölcsönhatásban, egymást keresztezve, ütközve alakultak a politikai folyamatok. 1946 elején (1945 végén), a megyében a legkiterjedtebb párhálózattal az FKGP rendelkezett, a zalai települések 88%-ában létezett szervezete. Második helyen, de a kiscgazdától jelentősen leszakadva az MKP állt, amely a települések számát tekintve 69%-os lefedettséggel bírt a jelzett időben és ettől is jelentős távolságra volt az SZDP (47%) és az NPP (44%) szervezettsége.

Alapvetően határozta meg a nemzeti bizottságok politikai tónusát az engedélyezett működésű pártok mennyisége és minősége, hiszen a paritásos alapon való ténykedésük révén - különösen a nagyobb településeken és megyei szinten - olyan erőfölényhez jutottak a baloldali pártok (MKP, SZDP, NPP) amit az FKGP egymagában nem tudott ellensúlyozni, különösen akkor, ha még a paritás elvén neki járó képviselői helyeket sem kapta meg. Ezzel a „blokkpártok” jelentős fórt kaptak a politikai játéktérben, a korszak politikai és egyúttal társadalmi alapkonfliktusa, különösen helyben, valójában ebben a túlhatalomban gyökerezett, amely mögül hiányzott a társadalmi támogatottság, a társadalom alkotmányos felhatalmazása. Ebben az aránytalanságtól szenvedő, folyamatosan kiegyenlítetlen politikai mezőben egy egészségtelen, a pártok által eluralt és béklyózott közpolitikai térbe kényszerültek a szereplők.

A nagyobb települések nemzeti bizottságaiban rendre meglévő baloldali túlsúly szinte zökkenőmentesen konvertálódhatott át a képviselő-testületekbe. Ezzel kódolva volt egy újabb politikai konfliktusmező az önkormányzatokban. Az FKGP a képviselő-testületekben a választások előtt egyelőre még csak vélelmezhető társadalmi támogatottságához képesti mellőzöttsége miatt tiltakozásul a megyei és városi testületek munkájában nem vett részt.

A formálódó új uralmi struktúrában minden politikai erő egyik első számú zsákmányszerző/megtartó területe lett a közigazgatás, törekedve az afeletti politikai ellenőrzés megszerzésére. A tisztviselői kar először ideológiai síkon jelentkező stigmatizálása hamar bekanalizálódott a hivatalos igazolási eljárásokba, ahol különös hangsúlyt kapott az adott tisztviselő közvetlenül az új éra kezdete előtti magatartása, illetve, hogy elmenekült-e vagy sem. Ez a tény alapvetően határozta meg a tisztviselők sorsát a későbbi igazolások, majd pedig az 1946-os B-listázások során.

Az igazolási eljárásokat az arra kötelezettek majdhogynem sértetlenül átvészelték. A Zala vármegyei igazoló bizottságok több mint 23.000 személyt vontak igazolás alá, ami a húsz év feletti felnőtt népesség kerekén tíz százalékának felelt meg. Az elmarasztaltak, nem igazoltak száma minimális volt, vagyis az új politikai hatalomnak Zala vármegyében nem sikerült ezzel az eljárással maga alá gyűrnie a közigazgatási kart és az azon túli köz-, illetve magán-szférákat sem. A népbírósi eljárások során 1945 és 1948 között 1097 ügy került a két zalai rendkívüli igazságszolgáltatási szerv elé, amelyek közül 653 végződött valamilyen marasztaló ítélettel, az esetek több mint felében (363) mindössze egy évig terjedő szabadságvesztés volt a büntetés. A baloldali pártok önnön céljaikhoz képest joggal kifogásolták a népbírósi működését, hiszen az előző rezsim „leleplezése” valóban nem sikerült számukra sem az igazoló bizottságok, sem pedig a népbírósi eljárások által.

A magyar társadalom az új politikai rendszerről, hitelességéről, pontosabban annak hitelességi deficitjéről első ízben és a vizsgált korszakot tekintve lényegében utoljára, 1945. november 4-én, a nemzetgyűlési választások keretében mondhatott véleményt. A választás napján a Zala vármegyei választókerület 213.323 névjegyzékbe felvett választójából 194.845-en járultak az urnák elé (91,34%). A Független Kisgazdapárt 144.527 érvényes szavazatot kapott (75,13%), amellyel Zala vármegyében fölényes győzelmet aratott. A Magyar Kommunista Párt 13.946 (7,25%), a Nemzeti Parasztpárt 9943 (5,17%), a Polgári Demokrata Párt 1768 (0,92%), míg a Szociáldemokrata Párt 22.179 (11,53%) érvényes voksot szerzett. Ennek köszönhetően az FKGP 12, az MKP és az SZDP 1–1 képviselői helyhez jutott a zalai választókerületből.

A női szavazók jelentős túlsúlya által eredményezett rendkívüli hatás mellett, a kialakult szavazati arányban és különösen az átlageredménytől való helyi eltérésekben számos más push és a pull faktor is közrejátszott. A gazdasági- és ezzel szorosan összefüggő foglalkozási szerkezet, vagyis a mezőgazdasági ágazat jelentős túlsúlya a jövedelemképzésben, a térség aprófalvas településszerkezete, a viszonylagos közlekedési elzártság, a nagyobb városok hiá-

nya és nem utolsó sorban a katolikus egyház befolyása, továbbá az FKGP rendszerellenzékként való azonosíthatósága, végül a „választási tradíciók” - ennek keretében hagyományosan a konzervatív, keresztény-szocialista pártok korábbi preferálása - mind-mind okot szolgáltattak a kialakult eredményre.

Az új politikai felépítmény és a választások eredménye között feszülő ellentét feloldhatatlan és kezelhetetlen volt a hatalmon lévők számára. A politikai intézményrendszer új elemei sok esetben méltán közérdektelennek, könnyűnek találtattak, nem is beszélve a megszálló Vörös Hadsereg függelékeként színre lépő kommunisták radikális társadalom-átalakító eszméiről és ezek gyakorlati implementációjának kortárs társadalmi tapasztalatáról, amelyek a szavazófülke magányában szintén pregnáns elutasításban részesültek.

1945. november 4. után az FKGP, a választásokon elért eredményét Zala megyében is a lehető legrövidebb időn belül szeretne volna átkonvertálni a politika intézményesített formációiba. Mivel a Kisgazdapárt ezen törekvései helyben sem érvényesülhettek, így maradt a bojkott, a távollét.

A közigazgatás pártosodása ösztársadalmilag nagyon káros és kontraproduktív volt. Egzakt módon is megragadható, hogy a megszerzett magasabb szintű – értem ez alatt a megyei szintet – pozíciók továbbgördülő hatással bírtak. A „régis gárda” vegzálásának „élharcosa” az erős kommunista befolyás alatt álló rendőrség, azon belül is a politikai rendőrség volt. Az MKP már 1945/1946 során megszerezte helyben is a rendőrség vezető posztjainak döntő részét, azon belül a politikai rendőrségét szinte en bloc, így utóbbi szegmensben Zala megyét illetően az állomány 69%-a MKP-tag volt.

1946 első felében végrehajtott B-listázás során véghezvitt apasztás mértéke Zala megyében (43%) rendkívül drasztikusnak volt mondható. Mivel a háború előtti tisztviselői gárdát a B-listázást megelőzően, pl. az igazoló eljárásokkal alig tudták megbolygatni, ezért is haladhatta meg Zala megyében a B-listázás mérete jelentősen az országos átlagot.

1947. augusztus 31-én a zalai választókerületben, vagyis Zala vármegyében, a felállított 535 szavazóköriben összesen 189.747 fő szavazott. Az érvényes szavazatokból 106.731-et a Demokrata Néppárt szerzett meg, amely 56,6%-os eredménynek felelt meg, ez a DNP számára Zalából hét parlamenti helyet eredményezett. A párt mindössze néhány héttel a választások előtt alakult meg a megyében, lényegében a volt helyi kisgazdapárti vezetőkől. Második helyen a Magyar Kommunista Párt végzett 25.373 szavazatot szerezve, amely 13,46%-os eredménynek felelt meg. Harmadik helyen a Szociáldemokrata Párt végzett 19.323 szavazat-

tal (10,25%). A helyi vezetőségét az utolsó pillanatban elvesztő Független Kisgazdapárt, a két évvel korábbi önmagához képest annak árnyékává vált a 16.655 szavzatával (8,83%), ami az SZDP-hez hasonlóan mindössze egy képviselői hely megszerzéséhez volt csupán elegendő. Összességében nem túlzás kijelenteni, miszerint az 1945-ös választási eredményhez képest alapvetően nem változott meg a megye politikai orientációja. A választáshoz kapcsolódó csatlások kapcsán összefoglalóan megállapítható, miszerint Zala megyében (is) a kékcédulákkal elkövetett csalást erősen vélelmezhetően nagyságrendileg túlta felül a választójogtól való „törvényes” és törvénytelen megfosztással végrehajtott manipuláció.

Mivel a Demokrata Néppárt ellenzékben maradt, ezért Zala megyében a mögöttes társadalmi töltet és a pártállamosodás felé rohamléptekkel közelítő politikai felépítmény között, a kezdetektől meglévő különbség még jobban polarizálódott, a konfrontáció szélesedett. Ahogy az SZDP végső eliminációjához, úgy a másik két párt, a társutassá degradált NPP és FKGP elsekélyesítéséhez a titkos MKP/MDP-tagdá tett pártvezetők járultak hozzá a legnagyobb igyekezettel. A pártérettel párhuzamosan, az MDP helybeli megkreálásával a közélet minden platformján beindult a politikai tisztogatás, az állampárti jelleg megalapozása, majd felépítése.

Az állampárttá fejlődés termékeként színre lépő pártelit a politikai elit fontos, meghatározó részének, de hangsúlyozottan csak részhalmozásának tekintetem és ugyanígy, ebben a megközelítésben a politikai elitet, mint a hatalmi elit részét értelmeztem. A kommunista rendszerek, a létrejöttük és működésük önlegitimálása során, lényegében elutasították a korábbi elitekkel való kapcsolatot, azok ellenében, azok tagadásaként jöttek létre, sőt ideológiájukban kifejezetten elitellenesek voltak. Mindezek ellenére a pártelit, funkcionális helyzetét és akaratérvényesítését tekintve, hatalmi elitként működött. Mind a vezető testületek, mind pedig az apparátus prozopográfiai vizsgálata után megállapítható, hogy fiatal, illetve középgenerációhoz tartozó férfiak által uralt társulatokról van szó, ahol a politikai megbízhatóság és alakíthatóság mellett, az iskolázottság és szakképzettség marginális szerepet játszott, viszont annál nagyobb jelentősége volt a pártiskolai végzettségnek.

A helyi MDP textúrájának bemutatását követően a már kialakult állampárt, pártállamot megcélzó expanziójának legfontosabb elemeit vettem sorra, ami a mezőgazdaság kollektivizálásának első kísérletét, az iskolák államosítását, az egyház elleni manővereket foglalta magában. Ezek az elemek tulajdonképpen felfűzhetőek egy logikai vonalra, amely nem más, mint a hagyományos, rurális társadalom felbomlásának, illetve felszámolásának igénye a diktatúra részéről. Zala megye alapvetően falusi társadalma a kommunisták számára eleddig egy majdhogynem intakt, ellenséges terepnek számított, viszont 1948-ban elérkezettnek látták az

időt, hogy megkezdjék a falvak bekerítését, majd azok teljes birtokbavételét és politikai uralását.

A zalai kollektivizálás első hulláma megállapíthatóan teljes kudarccal végződött. A kollektív gazdaságok karakterükben inkább az államhatalom falvakba lenyúló politikai szerveiként „funkcionáltak”, de semmiképpen sem egy alulról építkező, önkéntességen és autonómián alapuló gazdasági egységként. A kollektivizálás ezen szakasza leginkább a nincstelen agrárproletárokat és az újgazdákat vette célba, így a falvak társadalmi hálójának legerősebb kötelékeit képező, többgenerációs birtokosi öntudattal rendelkező kis- és középparaszti tömböket még nem tudta alapvetően megbontani.

A helyi társadalom döntő részét közvetve-közvetlenül érintő „földindulás” mellett a gazdaság más szektoraiban végbement állami expanzió Zalában nagyságrendekkel kisebb jelentőséggel bírt. Zala megye szekunder, tehát ipari-bányászati szektorából egyetlen vállalat tűnt ki minden szempontból, a Magyar-Amerikai Olajipari Rt. (MAORT), a jellemzően kisipari körülmények között működő téglagyárak, malmok, szeszfőzdék és egyéb kis műhelyek halmazából. Az 1948. márciusi, száz munkavállalónál többet foglalkoztató üzemek államosítása Zala megyében mindössze öt, míg az 1949. decemberi végi tíz főnél több munkást foglalkoztató „üzemek” államosítása pedig 44 gazdasági szervezetet érintett. A MAORT elkönfiskálása a nagyságrendjéhez és jogi státuszához „méltóan” az egyik első koncepciós gazdasági per során történt meg 1948/1949 fordulóján.

Az állam(párt) a materiális világgal párhuzamosan a szellem világát is uralni kívánta, melynek érdekében folytatott hadjárata Zala megyében egy sajátos színt kapott ama ténynek köszönhetően, hogy Mindszenty József 1919 és 1944 között Zalaegerszeg apátplébánosa volt. A legélesebb konfliktus az iskolák 1948. júniusi államosítása során bontakozott ki, ahol a társadalmi ellenállás meglepő és eddig ismeretlen variabilitása és tömegessége volt tapasztalható. A megye 407 elemi és népiskolájából 249 a katolikus, 10 az evangélikus és 9 a református egyház fenntartásából került át az állam kezébe.

Az MKP/MDP javára az 1947-es választások után „végbement” erőeltolódás legitim voltának látszatát legelőször is az országgyűlésben kellett realizálni. Az MDP megteremtése után vidéken is az egyik első és legfontosabb pártpolitikai feladat az FKGP-nek és az NPP-nek az MDP erőterébe való becsiszolása lett, felkészítendő ezeket is – feladatuk végeztével – a szublimációra. A küldetését elvégző Magyar Nemzeti Függetlenségi Front helyére 1949. február-március során kiépülő Magyar Függetlenségi Népfront helyi szerveinek megalkotásá-

val létrejöttek azok a formai keretek, amelyek lehetővé tették a nem sokkal később, 1949. május 15-re kiírt újabb országgyűlési „választáson” a pártok immáron csak látszólagos jelenlétét, valójában a jelenlétük kiküszöbölését, vagyis az egylistás szavazás lebonyolítását. A választói névjegyzékbe összesen 230.137 főt vettek fel, akik közül 219.812 fő voksolt, ami 95,51%-os részvételi aránynak felelt meg.

A Népfront mellett Zalában leadott szavazatok 97,64%-os arányának okait nem könnyű szétszálazni, melynek ilyen magas értéke a helyi kommunistákat is meglepte. A különböző feldolgozások pozitív és negatív hatásokat egyaránt sorolnak, kiemelve a párhuzamos remény- és félelemkeltést, normakövetést, de szinte közös jellemzőjük, hogy az egyik, források által is igazolt legfontosabb faktorról, nevezetesen a - lényegében - nyílt szavazás kikényszerítését nem említik.

Az aktuális hatalmi érdekek mentén toldozott-foltozott közigazgatás, különösen az önkormányzati igazgatás, 1945 óta lényegében az átmenetiség szindrómáját mutatta, hiszen választások híján a tisztviselőket a szubszidiaritást nélkülözve nevezték ki, helyettesítették be. Az MKP/MDP1948 elejére-közepére már elég (omni)potensnek érezte magát ahhoz, hogy – természetesen most már a kizárólagos érdekei mentén – hozzákezdjen a közigazgatás átalakításához, konkrétan – az 1949-es sztálinista alkotmányban deklarált – tanácsrendszer bevezetéséhez. Ennek előkészítéseképpen sorra érkeztek a közigazgatásba a „munkáskáderek”, akik közül sokan rövid idő elteltével bizonyították alkalmatlanságukat, ami a tudatosan is alkalmazott „káderforgó” intézményére rátorlódva, óriási fluktuációval terhelte meg a pártapparátus mellett a közigazgatási-intézményi alrendszer is, ami által a képződő transzformációs veszteség, a vizsgált időszakon túlmutatóan, hosszú évekre jelentősen lecsökkentette ennek a szférának a működési hatékonyságát.

A tanácstörvény alapján a megyei, járási és városi tanácsok testületeit első körben a megfelelő szintű népfront szervek delegálták, teljesen formálissá, valóban szavazássá degradálva a választás intézményét. Zala megyében az 1950. évi tanácsválasztások alkalmából 169.724 fő (81.157 férfi és 88.567 nő) kapott választójogot. Az országgyűlési választásokhoz képest lényegesen kisebb szavazói létszám alapvetően az 1949 végi megyei területrendezéssel, a Balaton-felvidék három járásának elcsatolásával előállt területcsökkenéssel állt összefüggésben. A szavazás eredményében még a bő egy évvel korábbi, már akkor is meglehetősen egyöntetű országgyűlési „választás” eredményeit is sikerült tovább homogenizálni a 99,69%-os népfront melletti szavazatarány révén.

Nyilvántartási szám: DEENK/176/2020.PL
Tárgy: PhD Publikációs Lista

Jelölt: Káli Csaba
Neptun kód: HFB0UL
Doktori Iskola: Történelmi és Néprajzi Doktori Iskola
MTMT azonosító: 10045924

A PhD értekezés alapjául szolgáló közlemények

Magyar nyelvű könyvek (3)

1. Szerk. Paksy, Z., **Káli, C.**: Elvett illúziók: Drozdy Győző emlékiratai. Kossuth Kiadó ;, Budapest, 469 p., 2007. ISBN: 9789630956727
2. **Káli, C.**: Zalaegerszeg az "ötvenes években" 1947-1956. Zalaegerszegi Millecentenáriumi Közalapítvány, Zalaegerszeg, 188 p., 2005. (Zalaegerszegi füzetek, ISSN 1418-5407 ; 9.) ISBN: 9632196856
3. Bíró, F., Havasi, B., **Káli, C.**, Kapiller, I.: Szentgyörgyvölgy. Száz Magyar Falu Könyvesháza Kht., Budapest, 193 p., 2002. (Száz magyar falu könyvesháza, ISSN 1586-0469) ISBN: 9639287822

Magyar nyelvű könyvrészletek (18)

4. **Káli, C.**: "Magatartása kommunista erkölcsbe ütközik.": A zalaegerszegi városi párttitkár.
In: Kommunista kiskirályok. Szerk.: Majtényi György, Szabó Csaba, Mikó Zsuzsanna, Libri Kiadó, Budapest, 187-204, 2019. ISBN: 9789634333562
5. **Káli, C.**: A zalai kommunista pártelit a "hosszú" ötvenes években: Az apparátus (1945-1963).
In: Vakvágány : A "szocializmus alapjainak lerakása" vidéken a hosszú ötvenes években.
Szerk.: Horváth Gergely Krisztián, MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont - Nemzeti Emlékezet Bizottsága, Budapest, 577-608, 2019, (Magyar vidék a 20. században, ISSN 2498 9118 ; 3) ISBN: 9789634161783
6. **Káli, C.**: A zalai kommunista pártelit a "hosszú" ötvenes években: Vezetők és vezető testületek (1946-1962).
In: Vakvágány : A "szocializmus alapjainak lerakása" vidéken a hosszú ötvenes években.
Szerk.: Horváth Gergely Krisztián, MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont - Nemzeti Emlékezet Bizottsága, Budapest, 59-79, 2018, (Magyar vidék a 20. században, ISSN 2498 9118 ; 2) ISBN: 9789634161158
7. **Káli, C.**: Zalaegerszeg polgármesterei 1945 és 1950 között.
In: Városbírók és polgármesterek : Zalaegerszeg város vezetői a kezdetektől 1950-ig. Szerk.: Gyimesi Endre, Zalai T-Ma Kiadói Kft., Zalaegerszeg, 115-127, 2018. ISBN: 9786150019680

8. **Káli, C.:** A zalai sajtó a koalíció éveiben.
In: A forradalom vonzásában : Tanulmányok Szántó László tiszteletére. Szerk.: Polgár Tamás, Récsei Balázs, Magyar Nemzeti Levéltár Somogy Megyei Levéltára, Kaposvár, 243-251, 2017. ISBN: 9789637232428
9. **Káli, C.:** Pártok és közigazgatás: Zala megye közigazgatási átalakulása 1945-1946-ban.
In: Váltóállítás : Diktatúrák a vidéki Magyarországon 1945-ben. Szerk.: Csikós Gábor, Kiss Réka, Ö. Kovács József, MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont : Nemzeti Emlékezet Bizottsága, Budapest, 157-186, 2017, (Magyar vidék a 20. században, ISSN 2498 9118 ; 1) ISBN: 9789634160533
10. **Káli, C.:** Az 1947. évi országgyűlési választások Zalában.
In: Zalai évszázadok : Tanulmányok és dokumentumok Zala megye történetéhez. Szerk.: Bilkei Irén, Magyar Nemzeti Levéltár Zala Megyei Levéltára, Zalaegerszeg, 340-384, 2016, (Zalai Gyűjtemény, ISSN 0133-5499 ; 80) ISBN: 9789637226847
11. **Káli, C.:** Három választás Zalaegerszegen (1945, 1947, 1949).
In: Egerszegi évszázadok : Fejezetek Zalaegerszeg történetéből. Szerk.: Molnár András, Zalaegerszeg Megyei Jogú Város Önkormányzata, Zalaegerszeg, 179-198, 2016. ISBN: 9789631253412
12. **Káli, C.:** Bekerítés és társadalmi ellenállás: A parasztság kollektivizálása Zalában.
In: Állami erőszak és kollektivizálás a kommunista diktatúrában. Szerk.: Horváth Sándor és Ö. Kovács József, MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont Történettudományi Intézet, Budapest, 181-202, 2015, (Magyar Történelmi Emlékek. Értekezések, ISSN 2063 3742) ISBN: 9789639627901
13. **Káli, C.:** Egy zalai párttitkár jelentése 1945-ből.
In: Szorosadtól Rijekáig. Tanulmányok Bösze Sándor emlékére. Szerk.: Mayer László, Tilcsik György, Magyar Levéltárosok Egyesülete, Budapest, 305-310, 2015, (A Magyar Levéltárosok Egyesülete kiadványai, ISSN 2064-9487 ; 14.) ISBN: 9786158018692
14. **Káli, C.:** Egy bérház anatómiája: A zalaegerszegi Pontház építéstörténete.
In: Egerszegi történeti tanulmányok. Szerk.: Molnár András, Millecentenáriumi Közalapítvány, Zalaegerszeg, 224-242, 2010, (Zalaegerszegi füzetek, ISSN 1418 5407 ; 11.) ISBN: 9789638915108
15. **Káli, C.:** Jelenetek egy párttitkár életéből.
In: Tanulmányok az 50 éves Bana Jocó tiszteletére. Szerk.: Katona Csaba, Palatia Nyomda és Kiadó, Győr, 57-61, 2006. ISBN: 9637692061
16. **Káli, C.:** A megyei és járási tanácsok igazgatási rendszere Zalában 1950-1990 (1991).
In: Zala megye archontológiája 1138-2000. Szerk.: Molnár András, Zala Megyei Levéltár, Zalaegerszeg, 195-228, 2000, (Zalai Gyűjtemény, ISSN 0133-5499 ; 50) ISBN: 9637226397
17. **Káli, C.:** Zala megye önigazgatása 1910-1950 között.
In: Zala megye archontológiája 1138-2000. Szerk.: Molnár András, Zala Megyei Levéltár, Zalaegerszeg, 173-193, 2000, (Zalai Gyűjtemény, ISSN 0133-5499 ; 50) ISBN: 9637226397

18. **Káli, C.:** Politikai, gazdasági és társadalmi átalakulás Zala megyében 1947-1956.
In: Dokumentumok Zala megye történetéből 1947-1956. Szerk.: Káli Csaba, Zala Megyei Levéltár, Zalaegerszeg, 23-39, 1999, (Zalai Gyűjtemény, ISSN 0133-5499 ; 48) ISBN: 9637226354
19. **Káli, C.:** Az 1945. évi nemzetgyűlési választások Zalában.
In: Zalai történeti tanulmányok. Szerk.: Káli Csaba, Zala Megyei Levéltár, Zalaegerszeg, 299-340, 1997, (Zalai Gyűjtemény, ISSN 0133-5499 ; 42.) ISBN: 9637226265
20. **Káli, C.:** Zalaegerszeg 1945-ben (március 29 - november 4.).
In: Zalaegerszeg évszázadai : Várostörténeti tanulmányok. Szerk.: Kapiller Imre, Zalaegerszeg Megyei Jogú Város Közgyűlése, Zalaegerszeg, 331-350, 1997. ISBN: 9630342677
21. **Káli, C.:** Zala megye gazdasági életének fontosabb vonásai 1945-ben.
In: Dokumentumok Zala megye történetéből 1944-1947. Szerk.: Káli Csaba, Mikó Zsuzsa, Zala Megyei Levéltár, Zalaegerszeg, 17-31, 1995, (Zalai Gyűjtemény, ISSN 0133-5499 ; 37.) ISBN: 9637226184

Magyar nyelvű tudományos közlemények hazai folyóiratban (5)

22. **Káli, C.:** A reprezentatív és a szolid modern: Zalaegerszeg építészete 1948-1951 között.
Urbs. 6, 103-122, 2011. ISSN: 1787-6753.
23. **Káli, C.:** Az ingázó város: Keszthely és környékének elcsatolása és visszakerülése Zala megyéhez (1950-1979).
Pannon Tükör. 16 (4-5), 129-133, 2011. ISSN: 1219-6886.
24. **Káli, C.:** Az első modern bérház Zalaegerszegen: A Pontház építéstörténete.
Pannon Tükör. 6 (15), 53-57, 2010. ISSN: 1219-6886.
25. **Káli, C.:** Zala megye területváltozásai a XIX-XX. században.
Honismeret. 36 (3), 40-42, 2008. ISSN: 0324-7627.
26. **Káli, C.:** Az 1950. évi tanácsi választások Zalában.
Pannon Tükör. 7 (1), 66-68, 2002. ISSN: 1219-6886.

Idegen nyelvű tudományos közlemények hazai folyóiratban (1)

27. **Káli, C.:** Hungary's Communist Party Elite in the "Long" fifties (1948-1962).
NEB yearb. 2016-2017, 121-148, 2018. ISSN: 2498-650X.

Idegen nyelvű tudományos közlemények külföldi folyóiratban (1)

28. **Káli, C.:** Hungary's Communist Party Elite in the Long fifties (1948-1962).
Pamięci i Sprawiedliwość. 32 (2), 236-258, 2018. ISSN: 1427-7476.

Magyar nyelvű konferencia közlemények (3)

29. **Káli, C.:** Teleki Béla (1896-1969) főispán köz- és magániratai a Zala Megyei Levéltárban.
In: Magyar Levéltárosok Egyesülete 2005. vándorgyűlése, Eger, 2005. augusztus 22-24..
Szerk.: Bilkei Irén, Magyar Levéltárosok Egyesülete, Budapest, 115-123, 2006. ISBN:
9630604108
30. **Káli, C.:** Változások a községi jegyzőkönyvezésben a XX. század közepén, zalai példák alapján.
In: Magyar Levéltárosok Egyesülete 2003. vándorgyűlése, Szolnok 2003. augusztus 13-15.
Szerk.: Bilkei Irén, Magyar Levéltárosok Egyesülete, Budapest, 41-46, 2004. ISBN:
9632162358
31. **Káli, C.:** Nagykanizsa 1945-ben (április 1. - november 4.).
In: Zalai Múzeum : A honfoglalás 1100. évfordulója alkalmából rendezett nemzetközi
történettudományi - helytörténeti konferencia előadásai. Szerk.: Kunics Zsuzsa, Zala Megyei
Múzeumok Igazgatósága, Zalaegerszeg, 183-189, 1997, (Zalai Múzeum, ISSN 0238-5139 ;
7)

További közlemények

Magyar nyelvű könyvek (3)

32. Bodorkós, Z., **Káli, C.**, Molnár, L.: Gutorföldre története. Zala Megyei Múzeumok Igazgatósága,
Zalaegerszeg, 197 p., 2004. (Zalai kismonográfiák, ISSN 1219 6169 ; 8.) ISBN: 9637205381
33. Bilkei, I., **Káli, C.**, Petánovics, K.: Zalavár. Száz Magyar Falu Könyvesháza Kht., Budapest, 200
p., 2002. (Száz magyar falu könyvesháza, ISSN 1586-0469) ISBN: 9639287636
34. Dominkovits, P., **Káli, C.**, Kvassay, J., Molnár, A.: Kehida. Száz magyar falu könyvesháza Kht.,
Budapest, 208 p., 2001. (Száz magyar falu könyvesháza, ISSN 1586-0469) ISBN:
9639287431

Magyar nyelvű könyvrészletek (20)

35. **Káli, C.:** "Tündöklés és bukás": Egy szocialista kori "lobbi" anatómiája.
In: Területi-társadalmi törésvonalak és a boldogulás útjai / Demeter Gábor, Szalkai Gábor,
Bán Gergely Károly, Szirácsik Éva, Tompa László, Bara Júlia, Dobszay Tamás, Kovács
Attila, Paréj-Farkas Katalin, Gagy József, Papp Lajos, Horváth Gergely Krisztián, Bartha
Ákos Sántha István, Jobst Ágnes, Csikós Gábor, Ö. Kovács József, Káli Csaba, Balogh
Róbert, MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont, Budapest, 355-359, 2019,
(Vidéktörténet, ISSN 2498-8804 ; 2) ISBN: 9789634161615

36. **Káli, C.:** Bekerítés és társadalmi ellenállás: A parasztság kollektivizálása Zalában az 1956-os forradalom után.
In: Magyar dúlás : Tanulmányok a kényszerkollektivizálásról. Szerk.: Galambos István, Horváth Gergely Krisztián, MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont : Nemzeti Emlékezet Bizottsága, Budapest, 135-149, 2019, (Magyar vidék a 20. században, ISSN 2498-9118 ; 4) ISBN: 9789634161851
37. **Káli, C.:** Gyárak, lakótelepek, új közösségek (1945-1990).
In: Zalaegerszeg története. Szerk.: Gyimesi Endre és Seres Péter, Zalai T-Ma Kiadói Kft., Zalakaros, 223-263, 2017. ISBN: 9789631293982
38. **Káli, C.:** A Magyar Nemzeti Levéltár megyei levéltárai.
In: Magyarország levéltárai 2014, Magyar Levéltárosok Egyesülete, Budapest, 32-46, 2015. ISBN: 9786158018678
39. **Káli, C.:** Teleki Béla egykori főispán első világháborús iratai a Zala Megyei Levéltárban.
In: Pomurje 1914-1920 = Mura mente 1914-1920 / ured. Branimir Bunjac, Povijesno drustvo Medimurske zupanije, Cakovec, 143-161, 2011. ISBN: 9789539936080
40. **Káli, C.:** A Kvártélyház használói 1945-től napjainkig.
In: Kvártélyház : A zalaegerszegi új vármegyeháza története 1765-2008. Szerk.: Molnár András, Zala Megyei Levéltár, Zalaegerszeg, 85-89, 2009. ISBN: 9789637226656
41. **Káli, C.:** A megyei levéltár a Kvártélyházban 1891-2008.
In: Kvártélyház : A zalaegerszegi új vármegyeháza története 1765-2008. Szerk.: Molnár András, Zala Megyei Levéltár, Zalaegerszeg, 93-101, 2009. ISBN: 9789637226656
42. **Káli, C.:** Zala vármegye levéltárnokai 1939 előtt.
In: Levéltáros elődeink : Degré Alajos és Szabó Béla munkássága. Szerk.: Molnár András, Zala Megyei Levéltár, Zalaegerszeg, 95-104, 2006. ISBN: 9637226583
43. **Káli, C.:** Megyei levéltárak: Területi általános közlevéltárak.
In: Magyarországi levéltárak / fel. szerk. Bana József, Magyar Levéltárosok Egyesülete, Budapest, 64-79, 2004. ISBN: 9632166205
44. **Káli, C.:** Zalalövő 20. századi történetének másodlagos levéltári forrásai.
In: Várostörténet, helytörténet : Elmélet és módszertan. Szerk.: Vonyó József, Pécs Története Alapítvány, Pécs, 177-182, 2003, (Tanulmányok Pécs történetéből, ISSN 1219-4077 ; 14.)
45. **Káli, C.:** Zalaegerszeg története 1885-től napjainkig.
In: Zalaegerszeg. Szerk.: Bunovác Dezső, CEBA Kiadó, Budapest, 105-120, 2001, (A XXI. század küszöbén, ISSN 1585-8073) ISBN: 9639089877
46. **Káli, C.:** Zala megye a koalíció éveiben (1945-1947).
In: Zala megye ezer éve / főszerk. Vándor László, Zala Megyei Múzeumok Igazgatósága, Zalaegerszeg, 287-291, 2001. ISBN: 9637205217

47. **Káli, C.:** Zala megye az "ötvenes években", (1947-1956).
In: Zala megye ezer éve / főszerk. Vándor László, Zala Megyei Múzeumok Igazgatósága, Zalaegerszeg, 292-296, 2001. ISBN: 9637205217
48. **Káli, C.:** Zala megye mezőgazdasága a Kádár-korszakban (1956-1990).
In: Zala megye ezer éve / főszerk. Vándor László, Zala Megyei Múzeumok Igazgatósága, Zalaegerszeg, 301-304, 2001. ISBN: 9637205217
49. **Káli, C.:** Balatonyörök története 1900-1960.
In: Balatonyörök múltja és jelene. Szerk.: Molnár András, Balatonyörök Község Önkormányzata, Balatonyörök, 119-167, 2000. ISBN: 9630026953
50. **Káli, C.:** Zala megye önkormányzati igazgatása 1990 után.
In: Zala megye archontológiája 1138-2000. Szerk.: Molnár András, Zala Megyei Levéltár, Zalaegerszeg, 229-235, 2000, (Zalai Gyűjtemény, ISSN 0135 5499 ; 50.) ISBN: 9637226397
51. **Káli, C.:** Zalalövő története 1914-1998.
In: Zalalövő története : Az ókortól napjainkig. Szerk.: Molnár András, Zalalövő és Környéke Közéletéért, Kultúrájáért, Környezetéért Alapítvány, Zalalövő, 391-478, 1998. ISBN: 9630353784
52. **Káli, C.:** Zalaegerszeg a századfordulón - a számok tükrében.
In: Zalaegerszeg évszázadai : Várostörténeti tanulmányok. Szerk.: Kapiller Imre, Zalaegerszeg Megyei Jogú Város Közgyűlése, Zalaegerszeg, 313-330, 1997. ISBN: 9630342677
53. **Káli, C.:** Az Eger-völgy települései (Kapolcs, Monostorapáti, Pula, Taliándörögd, Vigántpetend) 1945-ben.
In: Előadások az Eger-völgye településeinek történetéből 1. : A Hajnal István Kör történeti konferenciája. Szerk.: Hudi József, Kapiller Imre, Ladányi István, Kapolcsi Kulturális és Természetvédelmi Egylet, Kapolcs, 71-80, 1996, (Csigakönyvek, ISSN 1219-7599 ; 2.) ISBN: 963047834X
54. **Káli, C.:** Teleki Béla első világháborús hadinaplója.
In: Hadtörténelmi tanulmányok. Szerk.: Molnár András, Zala Megyei Levéltár, Zalaegerszeg, 255-279, 1995, (Zalai Gyűjtemény, ISSN 0133-5499 ; 36/1.) ISBN: 969722615X

Idegen nyelvű, hazai könyvrészletek (1)

55. **Káli, C.:** County Archives of the National Archives of Hungary.
In: The Archives of Hungary, Association of Hungarian Archivists, Budapest, 32-44, 2014.
ISBN: 9786158018685

Magyar nyelvű tudományos közlemények hazai folyóiratban (4)

56. **Káli, C.:** Békétől megtorlásig: Zala megye 1945-től az 1956 utáni bosszúhadjáratig.
Hévíz. 24 (4-5), 489-499, 2016. ISSN: 1216-8181.

57. **Káli, C.:** Teleki Béla egykori főispán első világháborús iratai a Zala Megyei Levéltárban.

Hadtört. Közl. 124 (1), 219-227, 2011. ISSN: 0017-6540.

58. **Káli, C.:** Különlegességek, érdekességek a megyei levéltárak honlapjain.

Levtár. Szle. 58 (2), 73-78, 2008. ISSN: 0457-6047.

59. **Káli, C.:** E-archivum a gyakorlatban: felhasználói tapasztalatok és lehetőségek.

Levtár. Szle. 57 (2), 3-13, 2007. ISSN: 0457-6047.

Magyar nyelvű tudományos közlemények külföldi folyóiratban (1)

60. **Káli, C.:** A Zalahoz visszacsatolt muravidéki területek közigazgatása 1941-1945.

Muratáj (Lendava). 1, 43-47, 2003. ISSN: 0353-5584.

Egyéb folyóiratközlemények (5)

61. **Káli, C.:** Iratok a közös magyar-szovjet úrrepülésről 1979-1980.

Levtár. Szle. 61 (2), 88-90, 2011. ISSN: 0457-6047.

62. **Káli, C.:** Beszámoló a XXXIII. Somogyi Levéltári Napról.

Levtár. Szle. 59 (4), 72-75, 2009. ISSN: 0457-6047.

63. **Káli, C.:** A Pázmány Péter Tudományegyetem Orvostudományi karán végzett orvostanhallgatók jegyzéke 1921-1951.

Levtár. Szle. 57 (1), 94-96, 2007. ISSN: 0457-6047.

64. **Káli, C.:** Az MLE Nyugat-Dunántúli Szekciójának szakmai napja.

Levtár. Szle. 56 (3), 94-95, 2006. ISSN: 0457-6047.

65. **Káli, C.:** A fondjegyzékszerkesztés dilemmái.

Levtár. Szle. 52 (3), 89-90, 2002. ISSN: 0457-6047.

Magyar nyelvű konferencia közlemények (2)

66. **Káli, C.:** Fára József előélete és főlevéltárnoki tevékenysége Zala megyében (1884-1938).

In: Fára József főlevéltárnok emlékezete : a 2011. szeptember 28-án Zalaegerszegen tartott tudományos emlékülés előadásai. Szerk.: Erős Krisztina, Zala Megyei Levéltár, Zalaegerszeg, 13-26, 2013, (Zalai Gyűjtemény, ISSN 0133-5499 ; 73) ISBN: 9789637226731

67. **Káli, C.:** A községtörténet 20. századi forrásai a Zala Megyei Levéltárban.

In: Szentgyörgyvölgytől Kehidáig : A zalai falvak történetének levéltári forrásai : a 2001. október 10-én rendezett levéltári nap előadásai. Szerk.: Molnár András, Zala Megyei Levéltár, Zalaegerszeg, 41-49, 2001. ISBN: 9637226427

A DEENK a Jelölt által az iDEa Tudóstérbe feltöltött adatok bibliográfiai és tudományometriai ellenőrzését a tudományos adatbázisok és a Journal Citation Reports Impact Factor lista alapján elvégezte.

Debrecen, 2020.06.08.

